

Fonográf?

Fonogra?

Ez a magnetofon, ami most itt van.

Mert az olyan, annak tölcserje volt.

Igen, ez villannyal jár, az meg nem.

Oda állított föl minket a Kodály úr, hogy akkor lehetett olyan huszonhat éves, mikor itt járt. Legény volt még akkor. Én meg olyan 14 éves lányka. Legtöbbit én énekeltem, igen, jó hangom volt akkor, de már elvész a hang. Hát, úgye már nyolcvan év, sok idő! Hát, aztán adott nekem, mikor elvittem neki eztet a magnefon, vagy mi az, azt se tudom, mi az! Igen, adott két forintot. Sok pénz volt az! Azon vettem egy szoknyát. Hát, no, megfizetett azért, hogy oda vittem neki Lédecre. Ott letettem az iskolába és megint ott maradt!

Olsvai Imre

Az 1532-es török hadjárat és Kőszeg ostroma

Kőszeg ostroma a Szulejmán idejében vívott magyarországi vár- és városostromok között kiemelkedő helyet foglal el. Belgrád és Szigetvár eleste között csaknem ötven esztendő telt el, de a csaknem 20 nagyobb török ostrom közül mindössze négyet sikerült visszaverni: Kőszegen 1532-ben,¹ Temesvárott 1551-ben, Egerben 1552-ben és Szigetvár alatt 1556-ban.

Kézenfekvőnek tűnt tehát, hogy bizonyos fokig újraértékeljük az 1532-es hadjáratról és Kőszeg ostromáról kialakított képünket. Ismeretes, hogy két nagyon értékes, átfogó igényű tanulmány kivételével az események eléggé hamis és történelmietlen értékelése látott napvilágot, elsősorban Nemeskürty István hozzászólása nyomán. Hamis helyzet- és személyiségértékeléssel, megbízhatatlan adatokkal, így aztán szükségszerűen hamis lehetőségek szuggerralásával nem lehet egy ilyen nagy horderejű katonai vállalkozás kudarcát mérlegelni. Különösen akkor nem, ha az eseményeket ráadásul a maguk öntörvényű és történelmi összefüggéseiből is kiragadják.

A közvéleményben élő kép nagyjából a következő leegyszerűsített változatot őrzi. Jurisics Miklós kőszegi kapitány mintegy 700 fegyveres élén – nagyobbrészt a várba menekült, felfegyverzett parasztokkal – 1532. augusztus 5. és 30-a között megállította a Bécs ellen vonuló Szulejmán császár 200 ezres hadseregét, de a több hetes küzdelemben kimerülve, a török továbbállása fejében békétárgyalásokat kezdeményezett Ibrahim nagyvezírrrel, majd néhány török zászló kitévésével hozzájárult a vár jelképes megadásához.

Nekünk erről az összefoglalásról a valamilyen okból szemérmetlenül hazudozó hadijelentések jutnak eszünkbe, amelyek a tények ellenkező beállításával, elhallgatásával és hamisításával manipulálják a közvéleményt. Az ember érzi az előadás hamisságát, könnyen emészthetőségét, sőt sajátos logikáját is, ami olyan veszélyesen hihetővé is teszi ezeket a bagatellizálásokat. A sarkított összehasonlítás kedvéért először mi is összefoglaljuk kutatásaink eredményét, hogy frissiben egymás mellé tehesük a kettőt: A Bécs ellen vonuló Szulejmán császár 80–120 ezres reguláris és irreguláris hadserege 1532 nyarán a Rábán átkelve szétforgácsolódott a nyugat-magyarországi és az osztrák örökös tartományok közös, rendi ellenállásán, majd a szultáni derékhad 50–55 ezres tömege ostromágyúk nélkül az ellenállás egyik központjára, Kőszeg városa és vára közös, megerősített erődítményére rontott, amelyet azonban Jurisics Miklós jól megszervezett, több mint ezer fős, műszaki fölénybe jutott védelme háromhetes küzdelemben, nagy áldozatok árán védett meg. A sorozatos kudarcok és a török táborban dúló éhínség miatt kitört janicsárszlázadás következtében Ibrahim feltétel nélküli békétárgyalásokat kezdeményezett, amelynek nyomán a török seregek eredeti stratégiai céljuk végrehajtására továbbvonultak.

Ez a két összefoglaló nemcsak felfogásban különbözik egymástól, hanem hitelességében, tényszerűségében és arányaiban is. Bár szükségszerűen ez az összefoglalás is leegyszerűsített, de érzékelhető talán rajta, hogy nem akarja azt a látszatot kelteni, hogy kizárólag Kőszeg érdeme a török stratégiai kudarcra, nem hallgatja el az oszmán hadsereg váratlanul felmerült nehézségeit, súlyos taktikai hibáit, belső válságát, rámutat a rendi ellenállás tényére és a védelem tényleges erejére.

¹ Ennek a kőszegi sikernek a tiszteletére e sorok írójának szerkesztésében az Európa és Helikon Könyvkiadó Kőszeg ostromának emlékezete címmel díszes forrásválogatást jelentetett meg magyarul eddig csak kis töredékében elérhető, mintegy 65 forrásközlemény közreadásával.

Erdemesebb ezért elsősorban ezeknek a kérdéseknek a felvázolásával igazolni, hogy a fenti, rövidre fogott megállapításaink helytállóak.

Szulejmán szultán 1532-ben újabb hadjáratot indított a nagy európai ellenfél, V. Károly német-római császár, spanyol király, valamint testvéröccse, I. Ferdinánd német-római, cseh és magyar király, Ausztria főhercege ellen. Ellentétük nem volt újabb keletű, de az első, 1529-es hadjárat után elsősorban az adott aktualitást a török hadak megindításának, hogy a német protestáns fejedelmek schmalkaldeni ligája 1531-ben erős, császárelenes tömböt hozott létre. Ez a politikai megosztottság egyben katonait is jelentett, amit Szulejmán szeretett volna kihasználni. Rosszul számított azonban, amikor lebecsülte a kereszténység összetartó erejét, hiszen a hadak megindításával éppen ő segítette hozzá a szemben álló feleket a lutheránus békekötéshez, amelyre az utolsó pillanatban, 1532. július 23-án a birodalmi gyűlésen sor is került.

A hadjárat török szempontból rosszul indult, hiszen Szulejmán erre a híre kénytelen volt végrehajtani az első korrekciót: a mintegy 80 ezer fős reguláris seregének kiegészítésére hadba hívta a krími tatárság fejedelmét, Száhib Giráj kánt. Körülbelül 10 ezer harcos élén érkezett meg még az eszéki átkelés előtt Szulejmán tatár vazallusa, bár a szultán ennek háromszorosában reménykedett. A török táborban sokáig fogva tartott két Habsburg-követtel küldött szultáni üzenet nem hagyott kétséget afelől, hogy a török császár már nem volt egészen biztos az egyesített keresztény hadakkal történő összeütközés kimenetelében. Erre egyébként minden oka meglehetett. Ha meglehetősen lassan is, de szeptember elejére közel 90 000-re nőtt a Bécs alatt összegyűjtött keresztény hadak száma. Ez a roppant nagy összevonás a 16. század legnagyobb seregzemléje volt.

A reguláris szultáni hadakat az önkéntes könnyűlovasság, az akindzsik, valamint az irreguláris gyalogság, az azabok hada egészítette ki, akik azonban a tényleges hadműveleti akciókban alig, az ostromok előkészítésben pedig csak bizonyos kiegészítő munkákra voltak használhatók. Összesen sem voltak többen 30 ezernél, tehát szó sem volt arról, hogy 1532-ben 200 000 fegyverrel lépte volna át Szulejmán a Dráva gázlóját Eszéknél. A sereget szolgálók rendjével persze hatalmasra duzzadt a felvonulók száma.

Kőszeg védelmi rendszere Francz Bálint 17. századi városképén

További nem várt meglepetések és nehézségek vártak a török hadseregére a dunántúli szakaszon, a Dráván történt átkelés után. Ezek között szokták említeni az állandó esőzések okozta rendkívül nehéz terepviszonyokat, valamint a sereg súlyos élelmezési és takarmányozási gondjait. Közismert, hogy a török ezúttal nem az 1529-es felvonulási útvonalat választotta. Részben mert a Duna mentét ő maga pusztította el három esztendővel korábban, de főleg azért nem, mert Esztergom vára, a Bécsbe vezető Duna menti hadiút egyik legfontosabb hadi erőssége ekkor I. Ferdinánd kezén volt. Várát Szapolyai János és Gritti kormányzó vegyes csapatai a török nyugat-dunántúli támadásával egyidejűleg 1532. augusztus közepén

ostrom alá is vette. A szultán magyarországi szövetségeseinek és I. Ferdinánd híveinek összecsapása révén tehát ismét fellángolt a polgárháború, a Duna felső szakasza pedig ugyancsak hadiúttá változott.

Valószínűleg az északi táborban dönt el végérvényesen, hogy a török ezúttal délkeleti irányból Baranya, Somogy, Zala, Vas és Sopron vármegyéken át akarja megközelíteni Bécs városát, hiszen pár nappal ezután Jurisics Miklós már arról értesítette Nádasdy Tamást, hogy értesülései vannak a török nyugat-magyarországi támadásáról. Sőt, biztosította őt, hogy mindent elkövet a védelem megszervezésére.

Az 1530-as években még nem létezett a később kiépült magyarországi végvárrendszer: a területvédelem alapja. A Rába természetes védelmi vonalán túl a török nem is számított komoly ellenállásra. A török hadvezetés Velencén keresztül ráadásul tudott arról, hogy a Habsburg uralkodók minden erejüket Bécs védelmére, illetőleg a város közvetlen környékére összpontosítják majd, azaz eleve lemondanak a területek védelmének elvéről. Ez a lépés független volt a birodalmi gyűlés határozataitól, amelyekben az egyensúly fenntartására a német protestáns rendek és a francia követek elérték, hogy a birodalmi csapatok nem léphetik át a magyar határt. Nem állt ez egyébként V. Károlynak sem érdekében, inkább I. Ferdinánd szorgalmazta ezt.

A szultáni hadsereget azonban újabb kellemetlen meglepetés várta a Rábán túl, mert ami ott fogadta, az végzetes zavart okozott a török stratégiai terveiben. A rendkívüli esőzések szinte járhatatlanná tették az utakat, a felvonulás üteme így török szempontból idegesítően lelassult, napi 13–15 km-re. Emiatt az Eszék–Rába közti mintegy 250 km-es, majd a Rába vonala és Kőszeg között húzódó 50 km-es utat a csapatrészek között megosztva, időben késleltetve kényszerültek megtenni. Így az előőrs és a szultáni főerők közti szokásos 2 napi távolság 5 napra nőtt. Ennek a kényszerű hibának nem volt még túlságosan nagy jelentősége, hiszen a keresztény haderők megdöbbentően lassan fejlődtek fel. Az 1532-es hadjárat kudarcra a Rába vonalán túl, de a Lajtán innen következett be. A török számára végzetes, zavart keltő esemény a nyugat-dunántúli, szlavóniai és az osztrák örökös tartományok rendjeinek törökellenes ellenállása volt.

Történetírásunk ugyan nem ismeri még ennek részleteit, következésképpen nem is hangsúlyozta eléggé ezt a Bécsből függetlenül létrejött, Nyugat-Magyarországon is tulajdonképpen pártállástól függetlenül működő, közös határ menti védelmi szövetséget, amely a körülményekhez képest még haditanácsokat is tartott, hogy közösen dolgozzák ki a teendőket. Lényegében csak 1532 augusztusának utolsó harmadában bomlott fel ez a laza, de hatékony összefogás akkor, amikor I. Ferdinánd Bécs alá parancsolta az örökös tartományok rendi csapatait és magyarországi híveit is.

Ennek a törökellenes rendi összefogásnak, amely egyébként a paraszti tömegekre is számíthatott, olyan képviselői voltak, mint *Jurisics Miklós* Kőszeg földesura és kapitánya, *Longin Fuchheim* szalonaki kapitány, *Batthyány Ferenc* Vas megyei főispán, Németújvár ura, a dunántúli részek főkapitánya, *Nádasdy Ferenc* Nádasdy Tamás apja, fia nevében Sárvár ura (közvetve tehát maga Nádasdy Tamás is), *Pekry Lajos* szlavón főkapitány, *Hans Utgnad* stájer főkapitány, *Hans Wernecker* krajnai főkapitány, *Székely Lukács* Ormos bárója, sőt *Hans Katzianer* az öt alsó-ausztriai katonai kerület parancsnoka is, aki a jelek szerint felismerte, hogy a túlzott koncentráció nagy veszélyeket rejt magában.

Ez a regionális rendi ellenállás mozgó csapatokkal, megelőző védelmi intézkedésekkel (pl. élő állatok, kenyérgabona, takarmány elmenekítése, folyó menti malmok felégetése), valamint várvédelemmel egyaránt operált, hogy viszonyossági alapon egyfajta területvédelmet érvényesítsen. Ennek részeként kell Kőszeg ostromát is értékelnünk, hiszen a török sereget megosztó funkciója és demoralizáló intézkedései jótékony hatással voltak az ostrom kimenetelére is.

Hans Katzianer példának okáért az illetékes főurak tudtával rendelte el a Rába menti malmok elpusztítását. Ezek az intézkedések szokatlan nagy éhínséget idéztek elő a török táborban, aminek később igen nagy szerepe lett a janicárok Kőszeg alatti lázadásában. Jellemző adatot emlegetnek erre a források, miszerint 16 dkg-nyi kenyér az északi török táborban még csak 1 akcséba került, Kőszeg alatt pedig, ameddig kapható volt, ugyanez a mennyiség a tízszeresébe. A védelem tehát jól alkalmazta a felperzselt föld taktikáját. Ennek az lett a következménye, hogy a törökök újabb és újabb takarmányszerző portyákra kényszerültek, ezeken azonban – elszakadva a főseregtől – egyre sebezhetőbbé váltak. Még a rendkívül szűkszavú, de igen megbízható szultáni napló is kénytelen volt megjegyezni augusztus 16-án – tehát a kőszegi török ostromkellős közepén –, hogy a gyaurok, azaz a keresztények nagyon sok török takarmányozót elfogtak.

A másik példa inkább az alkalmasint tudatosan vagy kényszerből összehangolt akciókra vonatkozik. Ismeretes, hogy a törökök augusztus 14-én nagy zsákmány reményében Sárvár várát is megtámadták. Itt az ostromló törököt végképp megsemmisítő támadást a németújvári Batthyány Ferenc hajtotta végre 2000 huszárra élén. Saját várát viszont akkor lett kénytelen feladni, amikor a közvetlen mögötte lévő stájer és krajnai tartományokból először a nehéz-, majd a könnyűlovasságot is Bécs alá rendelték.

Az, hogy a Rábát átlépő török hadak három irányban is szinte előzönlöttek az egész Nyugat-Magyarországot és az örökös tartományok határvidékét: a Rábától a Lajtáig, a Fertőköztől a Dráváig, nemcsak a támadó ellenség harcmodorával függött össze, hanem e regionális védelem kiprovokálta kényszerlépéseire is utal. Ennek következtében a seregek is nagy területen oszlottak szét. Ezzel magyarázható, hogy Kőszegre legfeljebb 50–55 ezer fős törökség nyomása nehezedett, amely persze önmagában is megdöbbentően nagy főlényt jelentett Ibrahim nagyvezír számára. S bár érdekes módon Kőszeg vára és

városa külön-külön számolt el a harcok végeztével a rendelkezésére állt vagy elpusztult védők számáról, az ma már nyilvánvaló, hogy több mint 1000 fegyverese volt a közös védelemnek, akiket mintegy 800 áldozatkész asszony segített ki a végső szükségben. Hozzászámítva ehhez a különböző korú gyerekek és öregek létszámát, kiderült, hogy több mint 4000-en várták a szinte elkerülhetetlennek látszó végetet Kőszegen. Tehát a Rábán átkelt és egyszeriben rendkívül tevékenyvé vált törököket a változt rendi védelem számban és erőben megosztotta, lendületét lefékezte, az élelmezési zavarokkal lelki és fizikai erejét aláalta. A szultáni sereg időben és lehetőségeiben egyre távolabb került eredeti céljától, de hogy Kőszeg ostroma ettől véglegesen eltérítheti, arra sem Jurisics, sem Ibrahim pasa nem gondolt, a maguk szemszögéből nem is gondolhattak. Amikor Jurisics eldöntötte, hogy Kőszegen a török támadás miatt védelemre rendelkezik be, akkor neki már arról is tudomása volt, hogy a török hadsereg nem rendelkezik ostromágyúkkal. Tulajdonképpen ennek ismeretében vállalta a harcot, de azzal a maximális célkitűzéssel, hogy néhány napra tudja csak lefékezni a főszereg vonulását. Ezzel voltaképpen időt akart nyerni a Habsburg uralkodók számára, hogy egyesíthessék seregeiket. Hangsúlyozzuk, hogy csak néhány napról volt szó. És ez reális elképzelés volt. Reális, mert Jurisics végül is tisztában volt Kőszeg erődítményének teljesítőképességével, bár azt is tudta, hogy a vállalása rendkívül kockázatos. Felmentését sürgető leveleiben tulajdonképpen leszámolt azzal, hogy a török ostromzárból bárki is élve kikerül valaha.

Egészen korai, augusztus 6-i levele, üzenete Kirchsclag provizorához és Hans Ungnak stájer főkapitányhoz azt igazolja, hogy elsősorban az ő segítségükre számított, azaz bízott a területi rendi szövetségben, hiszen a keresztény hadak felvonulása el sem kezdődött, a birodalmi gyűlés tilalma pedig korlátozta mozgásukat. I. Ferdinándtól inkább muníciót és élelmet várt, és persze azt, hogy ne dezorganizálja a határ menti rendi védelmi szervezkedést. De reális volt a tekintetben is a védelemre való berendezkedés, hogy a város védelmi rendszerét éppen ezekben az esztendőknél kezdtek korszerűsíteni, részben a külső tornyok, részben pedig a kettősfalak, az ún. Zwinger-ek alkalmazásával. Ez döntő lépés volt, hiszen az egész védelem kulcsát a város csaknem 1 km-es nyomvonalú fal- és bástya-rendszere és nem a jóval kisebb földesúri vár képezte. Igen nagy hiba volt a török részéről ennek a rendszernek az alábecsülése, de legalább olyan nagy hiba, hogy történetírásunk is ezt tette. Kőszeg esetében értelmetlen dolog kizárólag a „vár”-ban gondolkodni, mint ahogy az is történelmietlen, hogy Kőszeg ostromát örökös elválasztjuk a nyugat-magyarországi és az örökös tartományokbeli területvédő védelmi akcióktól.

A valójában augusztus 10–28-ig tartó ostrom története utólagosan mindenben Jurisicsot igazolta, bár ekkora sikerre maga sem számított. Az ostromgyűrű 1532. augusztus 5. és 10-e között zárult be Kőszeg körül. Tudni kell azonban azt, hogy a három hullámban Kőszeg alá érkező törökökhöz képest eleinte a védelem volt az aktívabb fél, egyrészt azért, mert augusztus 5–9. között Jurisics nem adta fel még a községi külvárosok védelmét, de azért is, mert meg-megismétlő kicsapásaival tudatosan kereste az összeütközést a Kőszeg alá ért előhaddal és az azt követő ruméiai hadsereggel. Ez volt az egyetlen mód, hogy taktikai ostromot provokáljon ki a törököktől. Végül is olyanira sikerült a zavarkelés, hogy augusztus 9-én, tehát a szultáni és az anatóliai had megérkezése előtt, a gencsi táborból Kőszegre hozatták a könnyűövegeket. Kőszeg ostroma így – Ibrahim helyzetértékelés alapján – tulajdonképpen már ekkor eldőlt. Ez volt talán a török ledgurvóba hibája a hadjárat során, hiszen valóban nem rendelkezett ostromágyúkkal, bár kétségtelen az is, hogy a legrosszabb esetben is pár napos ostromban, azaz heves rövidített ostromban gondolkodhatott a török hadvezetés. Mint kiderült, Kőszeg alatt a török sereg már nem volt, nem is lehetett lelki és fizikai ereje teljében, a technika, műszaki hátrányt pedig nem volt képes ledolgozni. Ez újabb ellentétet szült a hadvezetés és a janicsárság között.

A tényleges ostrom tulajdonképpen három részre bontható, a török harcmodorának, eszközeinek váltakozása szerint. Az első szakaszban (augusztus 10–13.) bebizonyosodott, hogy a tábori ágyúk nem tudták kellőképpen előkészíteni a terepet és a falakat a gyalogság rohamaira. A másodikban (augusztus 13–23.) kiderült, hogy a védelem megtalálta a török aknarobbantások ellenszerét. Közismert, hogy a magyarországi vár- és városostromok történetében először Kőszegnél alkalmazta a védelem az ellenaknázás módszerét, méghozzá rendkívül hatásosan. Ezzel beteljesedett a védők műszaki fölénye a támadókkal szemben. Persze a rendkívüli megpróbáltatások nemcsak a védelmet tették próbára, hanem a támadókat tovább demoralizálták. Érdekes egyébként, hogy ekkor, azaz a védelem számára a legnehezebb pillanatban, következett be a legkedvezőbb fordulópontra. 1532. augusztus 17–22. között felbomlott a regionális védelmi szövetség, mert a rendi csapatokat Bécs alá rendelték. Ugyanakkor a török táborban is tetőpontjára hágott az elkeseredés az éhínség okozta nélkülözések miatt. Ekkorra ért be a „felperzselt föld” taktikája. Ezért és a sorozatos kudarcok következtében janicsárlázadás tört ki Kőszeg alatt a török táborban. Mindez rendkívüli módon megrendítette Ibrahim nagyvezír tekintélyét, s bár augusztus 21-én a török táborban is híre ment a városbéli törökbarát-összeesküvésnek, de egyben az árulás felszámolásának is, így a támadás nem tudta kihasználni a védők lelki erejének megingását. Augusztus 22-én éjjel a lagumdzsiknak ugyanis sikerült észrevétlenül elhelyezni az aknákat, így várható volt, hogy a falomlással be tudják venni Kőszeget. A másnapra beigért győzelem mégis elmaradt, pedig a szultán – Ibrahim biztatására – a ma is Szultán-tetőnek nevezett szőlőhegyről nézte végig ezt a támadást a biztos győzelem tudatában.

Így aztán az ostrom harmadik szakaszára (augusztus 23–28.) maradt a döntés. Ekkor már felhagytak az aknaásással, újabb módszerhez folyamodtak. Feltöltötték az árkokat és a falakkal egymagasságú

vívótoronyokról indultak általános támadásra. A feltűnő az volt, hogy utóljára az ostromhoz nem szokott szpáhi egységek egy részét is támadásra vezényelték. Így érezhetővé vált, hogy a válság már nagyobb a támadók táborában, mint a municiójában és számában is megcsappant védelem sorai között. Ennek elismerése volt az is, hogy augusztus 28-án Ibrahim kezdeményezte a tárgyalásokat, de azoknak semmiféle eredményük nem volt török szempontból addig, amíg a nagyvezír a meghódolást erőltette. Amikor a nagyvezír első diplomáciai kísérletei is kudarcot vallottak, akkor egy utolsó, általános támadást indítottak Kőszeg ellen, amely a krónikák szerint valamennyi között a leghevesebb volt. A janicsároknak csaknem sikerült betörniük az 1532-ben épített Rókafook-bástyánál (Hóhár-torony). Erre reagált olyan elementáris erővel a kőszegi templomok menedékét kereső köznép olyannyira, hogy azt a támadó törökök félreértették és visszahőköltek a falakról. Erre a jelenetre szötte Paolo Givio olasz történétíró a Szent Mártonról szóló legendát, amit olyan érthetetlen cinizmussal forgattak ki utóbb a védelem megcsúfolására.

Ennek az utolsó rohamnak az elültével hívta aztán Ibrahim pasa a sebesült Jurisics Miklóst a török táborba, aki felmérte helyzete tarthatatlanságát, az áldozatok és a veszteségek nagyságát, de nem volt tudomása az Ibrahim körül kialakult súlyos válságról. Pedig nem volt véletlen, hogy korábban azt a feltételt szabták a kőszegi kapitánynak, hogy akkor menekül meg, ha 2000 forintot fizet a janicsárságnak. A nagyvezír így akarta kielégíteni a janicsárokat. Nyilván az Ibrahimmal szembeni bizalmatlanság jele volt az is, hogy közvetlenül a békekötés után a janicsárparancsnok újabb követelésekkel állt elő a városba visszatérő Jurisicsal szemben. Nyilvánvaló, hogy a török hadvezetés és a janicsárok közt támadt súlyos ellentéték kényszerítette Ibrahim pasát a béketárgyalásokra.

Sem a török, sem a nyugat-európai, sem a magyarországi források nem írtak arról, hogy ez a békekötés a zászlók kitűzésének jelképes megadási ceremóniájával ment volna végbe. Ez csupán Istvánffy Miklós csaknem száz esztendővel később megjelent történeti munkájában olvasható. Szulejmán szultán ezen az utolsó napon már nem a kőszegi, hanem a szakonyi (Sopron vármegye) táborban tartózkodott. Itt értesült a kőszegi egyezségről.

A török hadsereg tehát a Rábán átkelve teljes stratégiai kudarcot szenvedett Nyugat-Dunántúl, Szlavónia, az örökös tartományok ellenállása miatt. Ebben lett Kőszeg is főszereplő. Szó sem lehetett ezután, hogy Szulejmán megütközzön a Bécs alatt állomásozó és szeptember 4-én mustrát tartó, egyesített keresztény hadakkal. A szultáni sereg Sopron, Kismarton érintésével Bécsújhely alatt délnek fordult, hogy végigpusztítsa az örökös tartományok határvidékét. Csak most bosszulta meg magát igazán a Habsburg-hadvezetés elhamarkodott, erőltetett törekvése, hogy mindent Bécs körül kell koncentrálni, hiszen a védtelen tartományokon szinte akadálytalanul vonult végig a török. A keresztény hadak figyelmét pedig a Linzig portyára küldött 12 ezer fős akindzsi hadsereg kötötte le, nem vevén észre, hogy a főszereg tulajdonképpen azért áldozta fel őket, hogy észrevétlen égerutat nyerjenek az egyesített keresztény hadak orra előtt. A behívott tatárság a Mura-vidéken kapott alkalmat a szabad rablásra és hadizsákmány beszerzésére. Ezzel az 1532-es hadjárat véget ért anélkül, hogy a két nagy ellenfél, V. Károly és Szulejmán császár hadai összecsaptak volna, erejüket megmérték volna. A keresztény hadak is dolgavégezetlenül vonultak vissza. V. Károly nem kívánt beleavatkozni I. Ferdinánd és Szapolyai János különharcába.

Ha történetírásunk egyszer vállalkozik az 1532-es hadjárat monografikus összefoglalására, figyelembe kell vennie azokat az új szempontokat is, amelyek alapján Kőszeg ostromát és a nyugat-magyarországi ellenállást mérlegeltük. Reméljük, bizonyítani tudtuk e vázlatos értékelés alapján az egymás mellett közölt kétféle összefoglaló közül a második hiteles voltát. A hivatkozásoktól ezúttal eltekintettünk, hiszen az ünnepi forráskiadványban bárki utánanézhethet az itt felsorolt tényeknek. Legfeljebb annyit tehetünk még hozzá, hogy a híres, kőszegi 11 órás harangszó nemcsak a kőszegiek, hanem az 1532-es törökellenes ellenállás valamennyi résztvevője emlékére figyelmeztet minket.

Dr. Bariska István

Kétszáz éves a műszaki felsőoktatás a fővárosban

A VI. ötéves terv célkitűzéseinek megvalósításában jelentős feladatok hárulnak legnagyobb mérnökképző intézményünkre, a Budapesti Műszaki Egyetemre. A mérnökképzés és a kutatómunka mindennapi feladataihoz kapcsolódva, 1982-ben az egyetem jubileumot ünnepel. Kétszáz éve, hogy az egyetem jogelődjét, az Institutum Geometrico-hydrotechnicumot megalapították, s ezzel megindult hazánkban az egyetemi szintű mérnökképzés.

Magyarország a Habsburg-birodalom egyéb tartományaitól jelentősen elmaradt a gazdasági és műszaki fejlődésében, az értékes nyersanyagok és a földművelés kedvező lehetőségei azonban jelentős haszonnal kecsgettettek. Az 1760-as években, a Mária Terézia uralkodása idején kialakult felvilágosult abszolútizmus igyekezett felzárkózni a fejlettebb hatalmi versenytársakhoz, ezért messzemenően az érdekében állt a gazdasági lehetőségek jobb kihasználása. A gazdasági fejlődés és az erőforrások fokozottabb kiaknázása